

**Podręcznik do religii
dla VI klasy szkoły podstawowej**

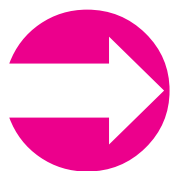
6

**NOWA
PODSTAWA
PROGRAMOWA**

Przemienieni przez Boga

WYDAWNICTWO WAM ■ KSIĘŻA JEZUICI

Słownik pojęć

Adoracja – oddawanie należnej czci Panu Bogu, także przez zewnętrzne gesty, np. klękanie.

Adwent – czas poprzedzający świętowanie Bożego Narodzenia. Adwent rozpoczyna nowy rok liturgiczny i trwa cztery tygodnie. W tym czasie przygotowujemy nasze serca do spotkania z Nowonarodzonym Jezusem. Mamy być gotowi, mamy czuwać tak jak czekająca na narodzenie Jezusa Maryja. Jest Ona dla nas najlepszym przykładem oczekiwania i przygotowywania się na spotkanie z Jezusem. W Adwencie wspominamy nie tylko Boże obietnice zesłania na ziemię Zbawiciela, ale też pamiętamy o zapowiedzi Jezusa Chrystusa, że przy końcu czasów powtórnie przyjdzie na ziemię sądzić wszystkich ludzi. Po tym sądzie ci, którzy dochowali Bogu wierności, zostaną zaproszeni do udziału w szczęściu i otrzymają dar życia wiecznego z Bogiem przez całą wieczność.

Aklamacja – sposób jednogłośniego przyjęcia przez wszystkich uczestników zgromadzenia złożonego wniosku, propozycji. Aklamacja zastępuje głosowanie. Aklamacjami posługują się też wierni w czasie sprawowania liturgii jako formułą pochwalną na cześć Boga.

Amen – (z hebrajskiego amen ‘tak jest’, ‘niech się tak stanie’) – słowo to jest uroczystym potwierdzeniem, zgodą. Oznacza pewność, wiarygodność i wierność. W języku religijnym wyraża odpowiedź na Bożą obietnicę, przyjęcie za własne usłyszanych słów Boga.

Aniołowie – istoty duchowe pełniące wolę Boga.

Asceza – ograniczanie przyjemności. Celem ascezy jest oczyszczenie od zła i życie podporządkowane celowi zbliżenia się do Boga przez pozytywne działania fizyczne oraz powstrzymanie się od negatywnych działań i niepotrzebnych satysfakcji. Chrześcijańska asceza to ewangeliczne „zaparcie się siebie” przez

ćwiczenie woli i umysłu. Asceza porządkuje ludzkie potrzeby.

Bałwochwalstwo – bałwochwalstwem jest oddawanie czci bożkom, czyli stworzeniu lub rzeczom materialnym, zamiast Bogu.

Biskupi – następcy apostołów, których zadaniem jest głoszenie prawdy o Bożym zbawieniu i prowadzenie do Jezusa Chrystusa.

Błogosławieństwo – to wypowiedane słowa lub czynione gesty (albo jedno i drugie), które mają na celu zapewnienie komuś Bożej łaski, ochronę przed złem, a także oddanie czci Bogu lub podziękowanie Mu. Potocznie jest także synonimem szczęścia, dobrodziejstwa itp.

Boże Ciało – pełna nazwa: Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej, podczas której po zakończeniu Mszy Świętej wierni udają się w procesji do czterech ołtarzy, by oddać cześć Jezusowi obecnemu pod postaciami chleba i wina.

Caritas – słowo pochodzi z języka łacińskiego i oznacza miłość – pragnienie dobra. Wypływa z miłości Boga. Jest darem darmo otrzymanym. Ma swoją kontynuację w miłości bliźniego. Obejmuje wszystkich ludzi, szczególnie biednych materialnie i duchowo, a także nieprzyjaciół.

Charyzmaty – dary, które objawiają działanie Ducha Świętego. Służą dobru Kościoła i budują wspólnotę miłości, wiary i nadziei, by doprowadzić ludzi do życia wiecznego.

Dekalog – (z greckiego dekalogos, ‘dziesięć słów’) – to dziesięć przykazań, które Bóg przekazał ludziom przez Mojżesza na górze Synaj.

Dobra kultury – są nimi postawy, idee, doktryny czy świadomość człowieka wyrażające zarówno materialne, jak i duchowe wytwory człowieka.

Dobry Pasterz – nazwa oznaczająca w Piśmie Świętym Pana Boga albo Pana Jezusa.

Dogmat – (z greckiego dogma, ‘pewnik’) – oznacza naukę wiary zawartą w Objawieniu, której poprawna interpretacja jest ściśle określona przez Kościół. Dogmaty wiary ogłaszane są przez sobory wraz z papieżem lub przez samego papieża.

Domowy Kościół – rodzina chrześcijańska, która czyta słowo Boże, modli się i obdarowuje miłością.

Duch Święty – trzecia Osoba Trójcy Przenajświętszej, która jednoczy wierzących we wspólnocie Kościoła.

Eucharystia – wspólnota ludzi zjednoczonych wiarą w Jezusa Chrystusa i umocnionych Duchem Świętym, która świętuje Jego zwycięstwo nad grzechem i śmiercią. Zgromadzona na Eucharystii wspólnota wierzy, że Pan Jezus uobecnia w Eucharystii swoją mękę, śmierć i Zmartwychwstanie. W sakramencie Eucharystii Jezus przemienia chleb w swoje Ciało, a wino w swoją Krew.

Figura Kościoła – tak nazywa się Matkę Bożą. Uczy ona wierzących, że centrum życia chrześcijańskiego skupia się wokół Jezusa Chrystusa.

Jałmużna – naśladowanie Pana Boga w czynieniu miłości, miłosierdzia.

Jezus Chrystus – druga Osoba Trójcy Przenajświętszej. Jezus stał się człowiekiem, umarł i zmartwychwstał dla naszego zbawienia.

Kalendarz liturgiczny – kalendarz, którym posługuje się Kościół. W kalendarzu tym zawarte są wszystkie uroczystości i święta całego roku liturgicznego, w których świętowane jest dokonane przez Pana Jezusa dzieło zbawienia.

Kontemplacja – modlitwa, w której wierzący rozważa tajemnice Bożego zbawienia. Kontemplować to spoglądać z miłością na Boże tajemnice zbawienia.

Kościół – to wspólnota założona przez Pana Jezusa, której w Jego imieniu przewodniczy papież. Należą do niej wszyscy ochrzczeni.

Kościół lokalny – wspólnota wierzących zamieszkujących określone terytorium. Na jego czele stoi biskup.

Kościół pielgrzymujący – wierzący, którzy tu, na ziemi, wyznając swoją wiarę i podejmując czyny miłości, oczekują na spełnienie się obietnicy Pana Boga dotyczącej otrzymania życia wiecznego.

Kościół uwielbiony – tworzą go ci, którzy żyją na ziemi, naśladowali Jezusa Chrystusa, a dziś wielbią Boga w niebie.

Kościół w oczyszczeniu – zmarli, którzy oczekują na życie w chwale Pana Boga.

Lepanto – w 1571 r. pod Lepanto rozegrała się bitwa morska, która miała zadecydować o losach ówczesnego świata. Wbrew wszelkim ludzkim przesłankom zakończyła się zwycięstwem nielicznych wojsk chrześcijańskich. Gdy do Europy dotarła wieść, że armada turecka opuściła porty Konstantynopola, Pius V uroczystie wezwał pomocy Matki Bożej. Przez następne tygodnie na wszystkich statkach chrześcijańskich codziennie odmawiano różaniec. Gdy cała flota zgromadziła się w Messynie, dominikanie i jezuiti wędrowali z pokładu na pokład, spowiadając i sprawując Msze Święte, papież zaś zarządził modlitwy we wszystkich klasztorach. Chrześcijańska armada ruszyła ku zatoce Lepanto, gdzie ostatni raz widziano wroga.

Lud Boży – wspólnota wierzących, do której zostajemy włączeni w sakramencie chrztu świętego.

Mesjasz – aramejski wyraz Mesjasz znaczy to samo co grecki wyraz Chrystus. Dosłownie tłumaczy się jako namaszczonego, czyli ktoś wybrany przez Boga do wypełnienia szczególnej i jedynej w swoim rodzaju misji.

Miłosierdzie Boże – wyraz zbudowany jest z dwóch elementów: „miły”, „miłość” oraz „serce”. Miłosierdzie jest wymiarem miłości Boga do ludzi, która nigdy nie zawodzi.

Modlitwa – jest spotkaniem człowieka z Bogiem. Jej sprawdzianem są okazywane Panu Bogu miłość i zaufanie.

Modlitwa różańcowa – rozważanie wydarzeń zbawienia związanych z życiem Jezusa i Maryi.

Nawrócenie – wewnętrzna przemiana sposobu postępowania człowieka, nieustanny wysiłek zrywania ze złem i czynienia dobra. Nawrócenie jest związane z posłuszeństwem Bogu,

wiernością zawarłemu z Nim w chrzcie świętym przymierzu. Nawrócenie wyraża też gotowość człowieka do życia z Bogiem w przyjaźni i miłości.

Niedziela – w chrześcijaństwie „pierwszy dzień tygodnia”, bo w niedzielę zmartwychwstał Pan Jezus.

Niepokalane Poczęcie – dar Pana Boga udzielony Maryi, którą zachował wolną od grzechu pierworodnego i wszystkich innych grzechów.

Ojciec – Bóg nazywany Ojcem. Pierwsza osoba Trójcy Przenajświętszej.

Opatrzność Boża – nieustanna opieka Boga nad każdym człowiekiem i całym światem. Jest ona wyrazem dobroci i miłości Boga.

Papież – biskup Rzymu, który kieruje całym Kościołem.

Parafia – wspólnota wierzących zamieszkujących na określonym przez biskupa terytorium.

Paruzja – powtórne przyjście na ziemię Pana Jezusa. Wraz z powtórным przyjściem Pana Jezusa nastanie ostateczne i powszechne Jego królowanie. Zapowiadane i zapoczątkowane przez Jezusa królestwo Boże objawi się całemu światu. Jezus wprowadzi do niego wszystkich, którzy w swoim życiu okazwali Bogu miłość i posłuszeństwo.

Pascha (od hebrajskiego słowa pesah) – znaczący „przejście” z niewoli do wolności. Podczas obchodów święta Paschy Izraelici wspominają przejście przez Morze Czerwone, przez pustynię, zawarcie przymierza pod Synajem oraz dojsie do Ziemi Obiecanej. Pascha w historii zbawienia otrzymuje coraz to pełniejsze znaczenie: przejście Izraelitów z niewoli do wolności; przejście Jezusa Chrystusa ze śmierci do życia; przejście chrześcijanina z niewoli grzechu do wolności dziecka Bożego.

Patron – osoba wybrana na opiekuna (na przykład na chrzcie), która pokazuje, jak przeżywać wiarę w codzienności życia. Wstawia się ona za wierzącymi u Pana Boga i wyprasza im potrzebne łaski.

Pielgrzymka – tak nazywają ziemskie wędrowanie chrześcijanie. Wierzą, że zdążają do osta-

tecznego spotkania z Jezusem. Udadą się też w pielgrzymce do miejsc świętych. Jest ona czymś innym niż wycieczką.

Posypanie głów popiołem – obrzęd wprowadzający grzesznika w czynienie publicznej pokuty. Rozpoczyna okres Wielkiego Postu.

Prorok – osoba wybrana przez Boga, która w Jego imieniu mówi do ludzi. Przekazuje wolę Boga.

Protoewangelia – pierwsza zapowiedź przyjścia na ziemię Zbawiciela (Rdz 3,15).

Przykazania – drogowaskazy, które określają religijno-moralne zobowiązania ludzi.

Przykazania kościelne – pomoc Kościoła dla wierzących w ich drodze do Pana Boga.

Przymierze – dwustronna umowa. W Biblii to układ zawarty między Bogiem a człowiekiem lub Bogiem a ludźmi; oferta wierności, opieki i troski, w której Bóg zobowiązuje się do czuwania nad wybranym ludem, on zaś ma wiernie spełniać przyjęte na siebie zobowiązania.

Przypowieść – opowiadanie oparte na wydarzeniach z życia. W przypowieści nie chodzi o przekazanie danych historycznych, geograficznych itp., lecz o przekazanie określonej prawdy na temat Boga i Jego nauki, na temat człowieka i świata.

Rok liturgiczny – coroczne świętowanie najważniejszych wydarzeń w danej religii. W chrześcijaństwie do takich najważniejszych wydarzeń – uobecniających poszczególne etapy historii zbawienia – zaliczane są wydarzenia paschalne, czyli wielkanocne (męka, śmierć, Zmartwychwstanie i Wniebowstąpienie Jezusa Chrystusa) oraz wydarzenia bożonarodzeniowe (narodzenie Pana Jezusa w Betlejem). Rok liturgiczny w Kościele katolickim zaczyna się od pierwszej niedzieli Adwentu.

Roraty – szczególna Msza Święta odprawiana w okresie Adwentu ku czci Matki Bożej, która jest wzorem oczekiwania na przyjście Pana Jezusa.

Sakramenty Kościoła – znaki obecności Pana Jezusa wśród ludzi i udzielanego przez Niego zbawienia – Bożego życia.

Schola – zespół wokalny związany z parafią. Jego zadaniem jest pomoc w inicjowaniu i podtrzymywaniu śpiewu podczas liturgii.

Syn Boży – określenie odnoszone w Nowym Testamencie do Jezusa Chrystusa.

Środa Popielkowa – dzień, w którym ma miejsce obrzęd posypania głów popiołem, rozpoczynający okres Wielkiego Postu.

Świeca roratnia (roratka) – świeca adwentowa umieszczana i palona w świątyniach w czasie rorat zgodnie z tradycją Kościoła katolickiego. Jest ona najczęściej koloru białego bądź jasnożółtego. Przewiązuje się ją białą wstążką i dekoruje zielenią (przeważnie mirtem).

Święci – osoby przebywające na zawsze z Panem Bogiem.

Święta Bożego Narodzenia – dziękowanie Panu Bogu przez wierzących za Zbawiciela i wyrażanie gotowości wypełniania Jego woli.

Święto Tygodni – inaczej Pięćdziesiątnica. Jest to drugie po święcie Paschy święto, w które każdy dorosły Izraelita zobowiązany był stawić się w świątyni. Nazwa pochodzi stąd, że wypadało ono siedem tygodni po święcie Paschy. W święto to przynoszono do świątyni po dwa chleby z nowego zboża, w podziękowaniu za pomyślne zbiory.

Talmud – (z hebr. 'nauka') – to jedna z ważniejszych ksiąg judaizmu. Można go nazwać czymś w rodzaju „katechizmu” objaśniającego normy życia religijnego wyznawców judaizmu. Zawiera zbiór obowiązujących praw religijnych.

Trójca Przenajświętsza – prawda wiary o tajemnicy Pana Boga. Wyraża wiarę, że Pan Bóg jest jeden, ale w trzech osobach, które nie różnią się ani naturą, ani przymiotami, ani działaniem, lecz jedynie pochodzeniem.

Uroczystość Objawienia Pańskiego – świętowanie przez wierzących pokłonu oddanego narodzonemu w Betlejem Jezusowi przez Mędrców i rozpoznanie w Nim Zbawiciela wszystkich ludzi. Potocznie nazywana jest świętem Trzech Króli.

Uroczystość odpustowa – wspomnienie patrona parafii w kalendarzu liturgicznym. Zgromadzeni na Eucharystii dziękują Panu Bogu

za Jego opiekę i błogosławieństwo udzielane za wstawiennictwem świętego patrona.

Wcielenie Syna Bożego – Kościół nazywa tak przedziwną tajemnicę zjednoczenia natury Boskiej i natury ludzkiej w jednej Boskiej Osobie Jezusa. Przez Wcielenie Syn Boży stał się prawdziwym człowiekiem po to, aby wyzwolić całą ludzkość z niewoli grzechu. Wiara we Wcielenie Syna Bożego jest prawdą wyróżniającą wiarę chrześcijan.

Wieczernik – miejsce, w którym Jezus ustanowił Eucharystię przed swą męką, śmiercią i Zmartwychwstaniem.

Wielkanoc – świętowanie Zmartwychwstania Pana Jezusa, które świadczy o tym, że Bóg dotrzymuje obietnic i daje ludziom udział w swoim życiu.

Wielki Czwartek – dzień, w którym Jezus ustanowił sakramenty Eucharystii i kapłaństwa.

Wielki Piątek – dzień, w którym upamiętniane są wydarzenia, poczynając od pojmania Pana Jezusa w ogrodzie Getsemani, aż do Jego śmierci na krzyżu.

Wigilia Paschalna (Wielka Sobota) – uroczyste świętowanie najważniejszego wydarzenia w historii świata i ludzkości, jakim jest Zmartwychwstanie Pana Jezusa.

Wotum – przedmiot wyrażający wdzięczność Panu Bogu za otrzymane dary.

Zbawczy plan Pana Boga – zamiar, pragnienie Pana Boga, by wyzwolić ludzi z mocy zła, grzechu i śmierci i dać im życie w szczęściu i miłości.

Zbawiciel – Jezus Chrystus. Przywrócił On ludziom utracone przez grzech Boże życie.

Zestanie Ducha – wydarzenia zstąpienia na Kościół Ducha Świętego, który udziela ludziom swojej zbawczej mocy: włącza we wspólnotę Kościoła w sakramencie chrztu, a także jest inicjatorem i sprawcą wszelkiego dobra w świecie.

Życie chrześcijańskie – kierowanie się zobowiązaniami z chrztu świętego do dochowania w życiu wierności Panu Bogu.